

Інформаційно-комунікаційні технології в освіті

УДК 37.09:004.9

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.16686022>

Вплив комп'ютерних технологій на виховання дітей та молоді

Плясун Богдан Володимирович

Аспірант кафедри педагогіки та освітнього менеджменту імені Богдана Ступарика, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 76018, м. Івано-Франківськ, вул. Шевченка, 57, Україна,

studymenow24@gmail.com,

<https://orcid.org/0000-0002-6912-5982>

Ковальчук Віра Миколаївна

Кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри педагогіки імені Богдана Ступарика,

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 76018, м. Івано-Франківськ, вул. Шевченка, 57, Україна,

vira.kovalchuk@pnu.edu.ua,

<https://orcid.org/0000-0002-1292-6500>

Прийнято: 19.07.2025 | Опубліковано: 29.07.2025

Анотація. Мета статті полягає у дослідженні впливу інформаційних технологій на процес виховання молоді. Одним із аспектів є також виокремлення позитивних та негативних сторін впровадження інновацій. В рамках наукового дослідження технологій було застосовано такі теоретичні методи, як синтез, узагальнення та аналіз.

Наукова новизна статті полягає в тому, що автором виокремлено та обґрунтовано умови, котрі забезпечують успішну інтеграцію комп'ютерних технологій в освітні процеси, а також встановлено їх вплив на психічно-емоційний розвиток молодих людей.

Висновки. У статті розглядається вплив комп'ютерних технологій на процес виховання молоді в умовах сучасного інформаційного суспільства. Тут проводиться аналіз позитивних і негативних аспектів цифрового середовища, яке впливає на формування поведінки та світогляду підростаючого покоління. Розкриваються також умови, які дозволяють педагогам ефективно використовувати інформаційні технології у виховному процесі. Використання цифрових засобів у вихованні стає ефективним лише за умови критичного підходу до контенту, формування цифрової грамотності як педагогів, так і учнів, та активного залучення батьків до регулювання інформаційного простору дитини. Тільки в такий спосіб комп'ютерні технології стануть не загрозою, а ресурсом для розвитку відповідальної, свідомої та моральної особистості. Інформаційні технології мають подвійний вплив на молодь. З одного боку, вони є джерелом широких можливостей для розвитку особистісних вмінь та навичок та засобом швидкого здобуття знань, формування інформаційної культури шляхом забезпечення доступу до якісних освітніх ресурсів. З іншого боку, ці технології мають негативні наслідки для морального та психоемоційного розвитку молоді людини оскільки знижується рівень живого спілкування та зростає залежність від гаджетів. У процесі виховання особистості педагоги мають не лише володіти цифровими навичками, а й розвивати навички цифрової гігієни. Результати сучасних педагогічних досліджень свідчать, що гармонійне поєднання традиційних методів виховання з інноваційними цифровими підходами сприяє підвищенню ефективності виховного процесу.

Ключові слова: *комп'ютерні технології, молодь, виховання, цифрове середовище, соціалізація, інформаційна грамотність та культура.*

The Impact of Computer Technology on the Upbringing of Children and Young People

Pliasun Bohdan

Postgraduate student of the Bohdan Stuparyk Department of Pedagogy and Educational Management, Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, 76018, 57 Shevchenka str., Ivano-Frankivsk, Ukraine, studymenow24@gmail.com,
<https://orcid.org/0000-0002-6912-5982>

Kovalchuk Vira Mykolayivna

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Bohdan Stuparyk Department of Pedagogy,
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University,
76018, 57 Shevchenka str., Ivano-Frankivsk, Ukraine,
vira.kovalchuk@pnu.edu.ua,
<https://orcid.org/0000-0002-1292-6500>

Abstract. *The purpose of the article is to study the impact of information technologies on the process of educating young people. One of the aspects is also to identify the positive and negative impacts of the introduction of innovations. Methodology. Within the framework of scientific research of technologies, theoretical methods such as synthesis, generalization, and analysis were applied.*

The scientific novelty of the article lies in the fact that the author has identified and substantiated the conditions that ensure the successful integration of computer technologies into educational processes, and also established their impact on the psycho-emotional development of young people.

Conclusions. *The article examines the impact of computer technologies on the process of educating young people in the conditions of a modern information society. It analyzes the positive and negative aspects of the digital environment, which affects*

the formation of behavior and worldview of the younger generation. It also reveals the conditions that allow teachers to effectively use information technologies in the educational process. The use of digital tools in education becomes effective only if there is a critical approach to content, the formation of digital literacy of both teachers and students, and the active involvement of parents in regulating the child's information space. Only in this way will computer technologies become not a threat, but a resource for the development of a responsible, conscious and moral personality. Information technologies have a double impact on young people. On the one hand, they are a source of wide opportunities for the development of personal skills and abilities and a means of rapid acquisition of knowledge, the formation of information culture by providing access to high-quality educational resources. On the other hand, these technologies have negative consequences for the moral and psycho-emotional development of a young person, as the level of live communication decreases and dependence on gadgets increases. In the process of educating a person, teachers should not only possess digital skills, but also develop digital hygiene skills. The results of modern pedagogical research show that the harmonious combination of traditional methods of education with innovative digital approaches contributes to increasing the effectiveness of the educational process.

Keywords: *computer technology, youth, education, digital environment, socialization, information literacy and culture.*

Постановка проблеми. У ХХІ столітті комп'ютерні технології стали невід'ємною частиною повсякденного життя молоді. Сучасні підлітки та студенти користуються цифровим середовищем, де віртуальні комунікації, електронні ресурси та мультимедійні інструменти значною мірою впливають на їх світогляд, поведінку і ціннісні орієнтири. Це зумовлює необхідність глибшого аналізу ролі ІТ у виховному процесі, а також пошуку ефективних педагогічних підходів, які дозволять використовувати потенціал комп'ютерних технологій для гармонійного розвитку особистості.

Перед освітніми закладами постає питання, як змінює комп'ютеризація суспільства традиційні підходи до виховання молоді, які виклики постають перед педагогами в умовах цифрової трансформації виховного процесу та які чинники цифрового середовища найбільше впливають на формування цінностей молоді.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Існує чимало українських та зарубіжних науковців, які досліджували проблему впливу комп'ютерних технологій на особистість, освіту та виховання молоді. Серед них Бех І. Д., Головка М. В., Гуревич Р. С., Канішевська Л. В., Калюжна Н., Мирончук Н. М., Морзе Н. В., Чикіна Ю. Ю., Яремчук Н. та інші.

Мирончук Н. М. у статті «Інформаційно-комунікаційні технології як засіб самоорганізації суб'єктів освітнього процесу» зазначає, що використання новітніх технологій дає змогу не лише налагодити ефективну взаємодію між учасниками навчального процесу, а й дозволяє їм самостійно формувати, контролювати та аналізувати свою діяльність [6, с. 206].

Чикіна Ю. Ю. у своїй праці наголошує на методично виважене використання ІКТ, щоб поєднати інновації з традиційними формами навчання для досягнення максимального ефекту від освітнього процесу [8, с. 107].

Проблеми у використанні ІКТ наведено в статті Головка М. В. [2, с. 3] Серед них є слабка підготовка педагогів до роботи з ІКТ, відсутність єдиної стратегії щодо інформатизації освіти та інші. Автором запропоновано також і шляхи подолання цих бар'єрів такі, як: розвиток електронного освітнього середовища, формування ІКТ-компетентностей в учасників освітнього процесу, а також підтримка на державному рівні, наголошується на системному і стратегічному підході цифровізації освіти для модернізації та інтеграції її в світовий освітній простір.

Гуревич Р. С., Кадемія М. Ю., Ільніцька Т. С., Опущко Н. Р., Плахотнюк Г.М. в своїй публікації [3] проводять аналіз в контексті цифрових змін сьогодення та наводять проблеми впровадження інформаційних технологій, які слід брати до

уваги розглядаючи засоби і методи освітньої та вихованої діяльності. Персоналізована освіта стає більш доступною за рахунок технологічних змін, розкриття такої тематики можна також зустріти в публікаціях Яремчук Н. [9] та Калюжна Н. [4]. Проте подібні зміни та впровадження сьогодні вже складно уявити без асистента на основі нейронної мережі, який допомагає як в широкому спектрі питань, так і у вузьконаправлених дослідженнях, розгляд таких асистентів можна зустріти у працях Bryan K., Kimmons R., Lindvall J. та Zhang M. [10-12; 16]. Підготовка вчителів до використання інформаційних засобів є одним із основних кроків інтеграції технологій і не може залишатися без уваги, про це ж зазначає Матвієнко О. в своїй статті [13].

Значної критики зазнали наслідки домінування комп'ютерних технологій над культурними цінностями в праці Нейлі Постман «Верховенство технологій над культурою». [14]

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на те, що проведена значна кількість досліджень, деякі аспекти впливу комп'ютерних технологій на виховання молоді потребують подальшого вивчення. Наприклад, важливо з'ясувати, як віртуальне середовище впливає на процес трансформації морально-етичних цінностей. Тобто варто вивчити, як змінюється відповідальність молодих людей під впливом інформаційного контенту, якою є їхня уява про добро та зло, чи змінюється здатність до співпереживання в умовах заміни живого спілкування цифровим та наскільки гейміфіковане середовище здатне формувати поведінкові реакції та комунікативні моделі. Варто, також, зосередити увагу на те, чи в закладах освіти розвинений системний підхід до цифрового виховання. Нажаль, у навчальних закладах освітні платформи орієнтовані на навчання, але не на виховання. Нема тісної співпраці з батьками, яким теж потрібна допомога в міжпоколінньому діалозі щодо безпечного та якісного використання інформаційних технологій.

Дане дослідження покликане сформулювати бачення стану застосування новітніх технологій та відкрити шлях для впровадження нових методик в

освітній та виховний процеси. Чіткий виклад та порівняльний аналіз непокритих аспектів даної тематики допомагає сформувати бачення всієї картини та сформувати загальні риси щодо корекції таких застосувань.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є аналіз сучасного стану проблеми впливу комп'ютерних технологій на виховання молоді в умовах розвиненого інформаційного суспільства та виявлення недостатньо досліджених аспектів для подальшого практичного впровадження дієвих заходів у виховну діяльність. Необхідно проаналізувати позитивні й негативні аспекти цифрового середовища, яке впливає на формування поведінки та світогляду дітей та молоді, розкрити умови, які дозволяють педагогам ефективно використовувати інформаційні технології у виховному процесі.

Виклад основного матеріалу. Урядові документи формують чітку стратегію цифровізації освіти — від забезпечення технічного ресурсу до впровадження цифрової грамотності та безпеки. Ключове завдання — не лише озброїти освітню систему сучасними технологіями, а й підготувати педагогів і учнів до їх ефективного, свідомого та безпечного використання.

Міністерство освіти і науки України працює над реалізацією ініціативи «Цифрова трансформація освіти і науки». У постанові Кабінету Міністрів № 386-р (2013 року) визначено такі ключові заходи:

- поступова інформатизація системи освіти, враховуючи потреби учасників освітнього процесу;
- забезпечення навчальних закладів комп'ютерними комплексами та мультимедійним обладнанням;
- створення електронних бібліотек, дистанційне навчання для осіб з особливими потребами;
- модернізація навчально-методичного забезпечення з використанням мультимедійних технологій.

14 січня 2025 року затверджена стратегія «EdTech – освітні технології», яка передбачає персоналізоване навчання за допомогою ІТ та використання

штучного інтелекту. Міністерство освіти та науки розробило стратегічний план до 2027 року, який передбачає підвищення цифрової компетентності учнів. У постанові № 1451 (жовтень 2024 р.) наголошується на розвиток ІТ-сектору, доступ до міжнародних платформ та зростання кібербезпеки.

Американська соціологиня Шеррі Теркл в статтях «Самотні разом» (лютий 2013 р.) та «На зв'язку, але самотні» (2012р.) писала про проблему відчуження людей одне від одного. Мобільні пристрої та додатки, соціальні мережі на її думку дуже змінили нас. Вона вважала це серйозною проблемою, через яку люди скоро будуть неспроможні підтримувати цікаву бесіду наживо. Людям простіше тримати все під контролем, натиснувши кілька кнопок, ніж робити зусилля, прийшовши на зустріч й потратити певний час та емоції на когось. Цікавою є думка, яку висвітлила Террі – «Друкуючи повідомлення, людина може виправляти помилки, змінювати думки. Ніхто не бачить її виразу обличчя та реакції на почуте. Отже, ніхто на сто відсотків не може бути впевненим в отриманій інформації. А при живому спілкуванні нас часто видають наші жести, вираз обличчя. І помилки сказаного не так легко виправити». Людина втрачає впевненість в собі. Авторка стурбована переконанням молоді в тому, що вона очікує від технологій більше, ніж від живого спілкування. Її вислів з книги «Самотні разом»: «Ми більше сподіваємось від технологій, і менше один від одного» відображає болючу проблему: молодь звикає до цифрових комунікацій, які поступово притуплюють емоції і знижують взаємодію між живими людьми. «Ми самотні,-пише вона.- Але ми боїмось інтимності...ми створюємо технології, які дають нам ілюзію компанійності без попиту на дружбу». Тут Террі пояснює, як молоді люди, уникаючи складних людських стосунків, ховаються за гаджетами, позбавляють себе справжніх відносин. Вагомою проблемою, яка шкодить вихованню на думку психологині є мультитаскінг, тобто намагання виконати багато завдань. «Ми знаємо, що мультитаскінг є спокусливим, але не корисним для навчання. Все залежить від нас, чи просувати одне вивчення». На

її думку педагогам важливо акцентувати увагу на одиничні завдання, а не розпорошення — це сприяє глибшому мисленню й вихованню уваги.

Фахівець з психології говорить і про цінність самотності. «Ми не вчимо дітей, як бути, коли ти один. Вони прийдуть до самотності» Тут Террі підкреслює, якщо дорослі не навчать з дитинства конструктивному самотійному перебуванню — молодь втратить здатність до внутрішньої цілісності та саморефлексії. [14; 15]

Ще одна досить вагома думка психологині — втрата емпатії. «Щоразу ми перевіряємо свої телефони, перебуваючи в компанії. Що ми отримуємо? - Частинку інформації. А що ми втрачаємо-відчуття, що таке друг...сказане, відчуте зрозуміле». Це говорить про те, що навіть коротка перевірка телефону під час спілкування з людьми може обривати процес емпатії, поширюючи поверхневе ставлення.

Ці цитати й концепти Теркл допоможуть аргументовано показати, як цифрове середовище змінює морально-етичні аспекти виховання молоді, та яку роль мають відігравати школа, родина й громадські інституції у формуванні гармонійно розвинутої особистості.

Проаналізувавши вищезгадані тези автора, робимо висновок, що структура соціальних очікувань змінюється: добрі відносини замінюють залежністю від цифрових ілюзій товариства. Завдання, які на її думку, мають стати частиною шкільної й сімейної програми виховання є: розвивати навички виконання однієї роботи, а не кількох одночасно; вміння бути наодинці; збереження моментів живої взаємодії; запровадження «технологічних пауз» під час роботи, «розумних сімейних» правил.

Комп'ютеризація стала каталізатором глибоких змін у всіх сферах життя, включаючи освіту і виховання. Традиційна педагогіка, орієнтована на безпосередній контакт педагога і учня, поступово трансформується у цифрову взаємодію. Онлайн-середовище зумовлює зміну каналів впливу на молодь, зменшуючи роль вчителя як єдиного джерела знань і моральних орієнтирів. В

умовах постійної цифрової присутності молоді виховна функція втрачає односторонність і потребує переосмислення — від авторитарного до партнерського стилю взаємодії, де педагог стає модератором інформаційного середовища.

Цифрове середовище найбільше впливає на становлення системи цінностей молоді, які формуються не лише в родині чи школі, але й у соціальних мережах. Основними чинниками, що впливають на сприйняття світу є інформаційне перенасичення, яке спричинює споживання молоддю великих обсягів контенту, не завжди критично його оцінюючи. Важливим є вплив блогерів, які часто стають моральними авторитетами для підлітків і рідко транслюють конструктивні цінності. Молодь опинилася в «Інформаційній бульбашці», яка ізолює від альтернативних точок зору.

Ці чинники формують нове сприйняття молодими людьми середовища, в якому необхідне активне втручання виховання — через розвиток критичного мислення, цифрової етики та медіаграмотності.

Надмірне використання комп'ютерних технологій має певні психолого-педагогічні наслідки. Найбільш поширеними стали відсутність живого спілкування, розвиток замкнутості та тривожності. Появилася потреба постійної присутності в мережі, втрата контролю над часом. Зменшилася емпатія через заміну реальних емоцій віртуальними реакціями. Знизилася етична чутливість до деструктивної форм поведінки.

Психолого-педагогічна робота має орієнтуватися на формування здатності до цифрового самоконтролю, розвиток емоційного інтелекту та навичок безпечної взаємодії з цифровим простором.

Під впливом цифрового середовища змінилися форми соціалізації молоді. Спілкування молоді значною мірою відбувається через інтернет мережі. Це змінило традиційні моделі взаємодії. Підлітки та студенти часто формують свою самооцінку та уявлення про соціальні норми, спираючись на зворотний зв'язок у мережі — кількість лайків, коментарів, підписок. З одного боку, це розширює коло спілкування, культурний обмін. А з іншого — підвищується ризик

емоційного відчуження, знижується емпатія. Під час особистих зустрічей молодь часто зосереджується на смартфоні замість реальної комунікації.

Цифровий контент, який щоденно споживає молодь, часто не проходить морально-етичної фільтрації. YouTube, TikTok, Instagram та інші платформи переповнені відео, що містять насильство, агресію, гендерні стереотипи, нецензурну лексику. Часто це сприймається не як відхилення, а як норма. Така інформація може поступово притуплювати моральну чутливість, формувати спотворені уявлення про допустимість певної поведінки. Цифровий контент значно впливає на морально-етичне виховання дітей та молоді.

Водночас цифровий простір має і позитивний потенціал — онлайн-курси з етики, благодійні кампанії, освітні блоги, які демонструють приклади альтруїзму, громадської активності. Прикладом може бути проведені щорічні кампанії під час яких молоді люди публікують відео очищення природних територій. Вони мають виховний характер і надихають на соціально -корисну діяльність. У 2019 році в Україні з ініціативи учнів однієї з київських шкіл був організований еко-день у своєму районі. Учні прибрали частину парку «Наталка» в Києві, а фото та відео з викликом іншим класам опублікували в Instagram. За кілька днів до акції долучились інші школи міста.

Сьогодні освіта змінює свою традиційну роль. Молодь має доступ до величезного обсягу інформації. Значний вплив на виховний процес в умовах цифровізації має педагог. Тут головним завданням педагога стає не передача знань, а навчання критичному мисленню, орієнтації в інформаційному просторі. Володіючи цифровими компетенціями, вчитель здатен ефективно впливати на моральний розвиток учнів. Наприклад, на уроках можна обговорювати етичні дилеми в інтернеті, правила цифрового етикету, способи протидії кібербулінгу. У 2020 році в Україні стартувала ініціатива StopSexting, організована за участі Міністерства цифрової трансформації, Міністерства освіти і науки та ювенальної поліції. Кампанія мала на меті попередити сексуальне насильство в інтернеті та кібербулінг серед підлітків. У рамках проєкту було проведено інтерактивні

онлайн-уроки у школах, створено серію анімованих відео про реальні випадки сексуального шантажу в мережі. Одна з історій стосувалася 15-річної дівчини з Харкова, яка зазнала тиску з боку анонімного акаунта в Instagram. Завдяки підтримці класного керівника й психолога, дівчина звернулася до кіберполіції, що дозволило вчасно припинити тиск. Проєкт також включав гарячу лінію та чат-бот у Telegram, де підлітки могли анонімно повідомити про кібербулінг і отримати поради. Цей приклад ілюструє, як цифрові інструменти, міжвідомча співпраця та небайдужа позиція дорослих можуть ефективно запобігати і зупиняти кібербулінг у молодіжному середовищі.

Значна роль у вихованні цифрової культури, формуванні ставлення до комп'ютерних технологій дітей та молоді належить сім'ї. Якщо батьки регламентують час у гаджетах, демонструють приклад відповідального користування — молодь засвоює ці моделі. Натомість пасивна або байдужа позиція батьків часто призводить до надмірного захоплення дітьми іграми, соцмережами, а іноді й до залежності.

Як приклад, наведем роботу Любові Канішевської, де акцентується увага на тому, що батьки повинні бути першими «цифровими наставниками», вводячи дитину у світ технологій через співучасть та приклад. Батьки мають впроваджувати власні «цифрові правила» такі, як: «Година без екранів щодня після вечері», «Вихідні без соцмереж», «Спільний перегляд YouTube-контенту», «Обмеження екранного часу на смартфонах за допомогою вбудованих додатків», «Цифрова безпека»: діти зобов'язані обговорювати незнайомі повідомлення або підозрілі запити. Такі правила допомагають зменшити агресивність дітей, покращити їхню концентрацію на навчанні та зміцнити сімейні стосунки [4, с. 219].

Організація виховного процесу залежить і від інформаційної грамотності. Інформаційна грамотність — це здатність ефективно знаходити, критично оцінювати, використовувати та створювати інформацію. У цифровому світі ці навички стають необхідними для формування зрілої особистості. Молодь, яка

вміє відрізнити фейки, не піддається маніпуляціям, не поширює дезінформацію, виявляє відповідальність у комунікації. Курс «Медіаграмотність», який запровадили в школах дає учням можливість розпізнавати фейкові новини, аналізувати джерела інформації, вивчати механізми впливу реклами та пропаганди. Такі знання зміцнюють морально-етичну стійкість. В рамках проєкту, організованому Міністерством освіти і науки України спільно з IREX та Академією української преси, учні 10 класу однієї зі шкіл м. Дніпро проходили спецкурс з медіаграмотності на уроках історії та української мови, де вчилися розпізнавати фейки, перевіряти факти, аналізувати джерела інформації та виявляти маніпуляції в медіа. Після завершення курсу учні створили стенд «Правда чи маніпуляція?», на якому публікували приклади новин із соцмереж і пояснювали, чому вони правдиві або ні. Водночас вони записали відеоінструкцію «Як перевірити новину за 5 хвилин». Учні зізнавалися, що навички медіаграмотності допомогли їм не лише краще орієнтуватися в інформаційному просторі, а й відчувати особисту відповідальність за те, що вони поширюють.

Ризиком цифрового середовища став кібербулінг. Агресивна поведінка в онлайн-середовищі, яка має назву кібербулінг, може завдавати серйозної шкоди психічному здоров'ю молоді. Образи, погрози, розповсюдження фейкової інформації або особистих фото можуть призводити до депресії, тривоги або навіть суїцидальних думок. До цього переліку належать й інші ризики: секстинг, онлайн-грумінг, фінансове шахрайство, втягнення в екстремістські спільноти, які вже неодноразово спричиняли травмування або навіть смерті підлітків.

Існує певна взаємодія між емоційним інтелектом особистості і цифровими технологіями. Через відсутність візуальних і невербальних сигналів у цифровій комунікації молодь втрачає здатність розпізнавати емоції, співпереживати, адекватно реагувати на стресові ситуації. У спілкуванні легко виникають непорозуміння, конфлікти. Тому навички конструктивного спілкування онлайн є ключовими. Важливо вдосконалювати у закладах освіти заняття з цифрової

емоційної грамотності шляхом створення мемів на емоційні теми, рольові ігри в чатах. Це формує толерантність та культуру комунікації.

Цифрові технології мають значний вплив на розвиток критичного мислення. Через цифрові інструменти в учасників освітнього процесу воно розвивається швидше. Завдяки різним платформам для аналізу даних, візуалізації інформації, створенню ментальних карт, симуляцій тощо молоді люди можуть порівнювати факти, аналізувати тенденції, виявляти причинно-наслідкові зв'язки. Таке навчання є не лише пізнавальним, а й виховним оскільки воно формує самостійність та відповідальність. Використання Google Trends на уроках дозволяє учням вивчати реальні випадки про вплив дезінформації, що сприяє вихованню активної позиції в інформаційному суспільстві. Завдяки цій платформі старшокласники Чернігівської школи проаналізували зростання запитів на кшталт «повітряна тривога», «укриття біля мене», «донати на ЗСУ» протягом 2022–2023 років. Вони співставили ці дані з реальними подіями. Завданням було знайти причинно-наслідкові зв'язки. Після масованого обстрілу 10 жовтня 2022 року рівень запитів на тему укриттів стрімко виріс, що свідчило про посилену тривожність і пошук безпеки серед громадян. Цей аналіз допоміг здобувачам освіти не тільки зрозуміти, як інформація впливає на поведінку людей, а й зробити висновки щодо маніпулятивного потенціалу новин і важливості перевірки даних.

Соціальні мережі формують у дітей та молоді певну систему цінностей, свою картину світу. Через відео, блоги та коментарі постає уявлення про норми поведінки, бажані стилі життя, моделі успіху. Часто пропагується культ зовнішньої привабливості, фінансової незалежності, що може впливати на переоцінку молоддю традиційних цінностей, таких як працьовитість, скромність, повага до старших тощодного боку, соцмережі відкривають доступ до інноваційних ідей, а з іншого — вони можуть стати джерелом соціального тиску та викривленої самооцінки. Наприклад, у середовищі TikTok активно розвивається тренд «швидкого успіху», де молодь черпає хибне уявлення про

кар'єру і досягнення. Побачивши відео українських тітокерів, які демонструють розкішний спосіб життя і за рік набирають 1 мільйон підписників, юні особи почанають їх наслідувати, очікуючи швидкого зростання популярності. Проте за кілька місяців розчаровуються: підписників небагато, а спроби копіювати чужий успіх викликає стрес і невдоволення собою. Лише після розмов з психологом та усвідомлення того, що це -здебільшого відредагований образ, а не справжнє життя, що успіх — це процес, а не миттєвий результат. Ідеологія «успіху тут і зараз», поширена в соцмережах, ілюструє потребу у вихованні медіаграмотності, емоційної стійкості та розуміння реалістичних шляхів досягнень.

Цифрова залежність має значний вплив на психологічний стан особистості. Постійна присутність у цифровому середовищі, зокрема в соціальних мережах, онлайн-іграх, стрімінгових платформах, спричиняє зниження рівня концентрації, розлади сну та емоційне виснаження. Дослідження Національного інституту психічного здоров'я США (2023) показали, що підлітки, які проводять понад 4 години щоденно у соціальних мережах, мають на 31% вищий ризик розвитку тривожних розладів. У реальному житті це проявляється в тому, що учні відчують тривожність, коли тривалий час не мають доступу до смартфона, або не можуть зосередитись на заняттях без перевірки повідомлень.

Водночас використання комп'ютерних технологій допомагає у профілактиці девіантної поведінки дітей та молоді. Розробка спеціалізованих програм і мобільних додатків для психологічної підтримки підлітків дає змогу надавати допомогу у режимі 24/7. Онлайн-курси з медіаграмотності сприяють формуванню стійкого етичного фундаменту. Ігрові технології не тільки навчають, а й виховують: симулятори соціальних ситуацій, інтерактивні етичні квести, відеогри з моральними дилемами. Такі інструменти дозволяють молоді в безпечному середовищі навчитися приймати відповідальні рішення, розвивати емпатію й навички співпраці.

Існує тісний взаємозв'язок між цифровою культурою та вихованням громадянської активності дітей та молоді. Молодь бере активну участь у

громадянській активності через онлайн-петиції, флешмоби, волонтерські проекти. Під час пандемії COVID-19 тисячі українських школярів долучились до онлайн-ініціатив з підтримки літніх людей, створюючи чат-боти з інструкціями, організовуючи збір продуктів через соцмережі тощо. Цифрові технології дають змогу молоді впливати на суспільні процеси, створювати блоги, що популяризують волонтерство, або використовувати YouTube та TikTok для просування соціально важливих тем. Виховання громадянської свідомості через цифрову культуру дозволяє поєднати традиційні цінності патріотизму, відповідальності та солідарності з інноваційними підходами до участі в суспільному житті.

Комп'ютеризація суспільства змінює традиційні підходи до виховання дітей та молоді. Комп'ютерні технології відіграють значну роль у формуванні особистості. Їх вплив на виховний процес потребує свідомого педагогічного керування. Ефективне використання цифрових засобів у вихованні можливе лише за умови критичного підходу до контенту, формування цифрової компетентності як у педагогів, так і в учасників освітнього процесу, та активного залучення батьків до регулювання інформаційного простору дитини. Тільки в такий спосіб комп'ютерні технології стануть не загрозою, а ресурсом для розвитку відповідальної, свідомої та моральної особистості.

Комп'ютерні технології, зокрема Інтернет, соціальні мережі, освітні платформи та цифрові медіа, мають подвійний вплив на молодь. З одного боку, вони відкривають широкі можливості для розвитку, самореалізації, здобуття знань, формування інформаційної культури. Цифрове середовище забезпечує доступ до якісних освітніх ресурсів, сприяє розвитку критичного мислення, міжкультурної компетентності, умінь комунікації та кооперації.

З іншого боку, надмірне або безконтрольне використання комп'ютерних технологій може мати негативні наслідки для морального, соціального та психоемоційного розвитку молоді. Спостерігається зниження рівня живого спілкування, зростання залежності від гаджетів, формування споживацького

ставлення до інформації, вплив агресивного контенту або пропаганди деструктивних цінностей. Зокрема, проблема кібербулінгу, інформаційної безпеки та цифрового вигорання серед підлітків набуває дедалі більшої актуальності.

Висновки. У процесі виховання особистості комп'ютерні технології можуть стати як ефективним інструментом, так і серйозною перешкодою — залежно від того, як саме вони інтегруються в педагогічну практику. Вихователь чи педагог має не лише володіти цифровими навичками, а й формувати у здобувачів освіти критичне ставлення до цифрового контенту, розвивати навички цифрової гігієни, медіаграмотності, онлайн-етики.

Результати сучасних педагогічних досліджень свідчать, що гармонійне поєднання традиційних методів виховання з інноваційними цифровими підходами сприяє підвищенню ефективності виховного процесу.

Список використаних джерел

1. Бех І. Д. Виховання особистості. Либідь, 2003. Т. 2. 280 с.
2. Головка М. В. Генеза впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у фізичній освіті: від комп'ютерної підтримки навчання до формування ключових і предметних компетентностей. Інформаційні технології і засоби навчання. 2015. Т. 45. С. 1–11. ISSN 2076-8184.
3. Гуревич Р. С., Кадемія М. Ю., Ільніцька Т. С., Опущко Н. Р., Плахотнюк Г. М. Роль цифрових технологій навчання в епоху цивілізаційних змін. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. 2021. Вип. 62. С. 28-38.
4. Канішевська Л. В. Деякі проблеми цифрового батьківства. Scientific Collection «InterConf». 2023. № 150. С. 217–221.
5. Калюжна Н. Упровадження принципів відкритого доступу в Україні: сучасний стан і перспективи розвитку. Цифрова платформа: інформаційні технології в соціокультурній сфері, 2023. Вип. 6(1). С. 149-159.

6. Мирончук Н. М. Інформаційно-комунікаційні технології як засіб самоорганізації суб'єктів освітнього процесу. Інформаційні технології і засоби навчання. 2020. Т. 75. С. 202–211. ISSN 2076-8184.

7. Морзе Н. В., Кузьмінська О. Г. Педагогічні аспекти використання хмарних обчислень. Інформаційні технології в освіті. 2011. вип. 9. С. 20–29.

8. Чикіна Ю. Ю. Позитивні аспекти та негативні наслідки використання засобів комп'ютерно-інформаційних технологій у підготовці майбутніх вчителів географії. Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки. 2013. Т. 18, вип. 3. С. 102–109.

9. Яремчук Н. Особливості формування індивідуальної освітньої траєкторії майбутнього вчителя початкової школи в умовах дистанційного навчання. Неперервна професійна освіта: теорія і практика. 2021. No4. С. 60–67.

10. Bryan K., Gao L. AI-assisted reflective practice in early teacher education. Educational Reflective Practices, 2023.

11. Kimmons R., Graham C. R. AI-enhanced teacher professional growth and decision-making. Computers & Education, 2022.

12. Lindvall J., Ryberg T. AI in planning and assessment in teacher education. Education and Information Technologies, 2023.

13. Matviienko O. Preparation of future natural science teachers for the use of digital educational resources during teaching. ScienceRise: Pedagogical Education. 2024. No. 3(60). P. 71–76. URL: <https://doi.org/10.15587/2519-4984.2024.311660>

14. Postman N. Technopoly. The Surrender of Culture to Technology. New York: Vintage Books, 1992. 235 p.

14. Turkle S. Alone Together: Why We Expect More from Technology and Less from Each Other. New York : Basic Books, 2011. 384 p. ISBN 978-0465031467.

15. Turkle S. Reclaiming Conversation: The Power of Talk in a Digital Age. New York : Penguin Press, 2015. 448 p. ISBN 978-0143109792

16. Zhang M. Artificial Intelligence Tools in Teacher Preparation Programs. Journal of Digital Learning, 2023.